КРЕТАЊЕ УКУПНО ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА У ЗДРАВСТВЕНИМ УСТАНОВАМА СРБИЈЕ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XX ВЕКА

Радмила Поповић¹, Маријола Обрадовић², Бојан Митровић³, Бранивоје Тимотић⁴

THE MOVEMENT OF THE WORKERS EMPLOYED AT THE HEALTH FACILITIES IN SERBIA IN THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

Radmila Popović, Marijola Obradović, Bojan Mitrović, Branivoje Timotić

Сажетак

Здравствени кадрови представљају најзначајнију компоненту у систему здравствене заштите. Главни стуб око кога се гради здравствена служба јесте лекар, али резултати рада зависе и од других здравствених радника. Тим здравствених радника различите стручне спреме и знања је најефикаснији инструмент у здравственој заштити.

Циљ рада је сагледавање развоја укупних кадрова у здравственим установама Србије у другој половини XX века. При томе је коришћен статистички метод анализе званичних статистичких података о кадровима.

Резултати анализе су показали да је укупан број запослених у здравственим установама за посматрани период стално растао, пораставши скоро три пута, посебно здравствених радника, док се број нездравствених радника смањивао. Највеће повећање је било код вишег и средњег медицинског особља. Смањења је било једино код нижег медицинског особља и немедицинских радника. Све ово је било посебно изражено у централној Србији.

Здравствена професија је постала скоро искључиво женска професија, нарочито фармацеутска.

Највећи број здравствених радника са високом стручном спремом био је у узрасту 35–54 године, а најмање у млађем и старијем узрасту.

Кључне речи: кадрови, раст, пол, узраст.

Summary

Health personnel represent the most important component in the system of health protection. The mainstay of the entire health service is a doctor, but the working results depend on other employees as well. A health personnel team with workers of various professional qualifications is the most efficient instrument of the health service.

The goal of this research is consideration in the development of total human resources in health care facilities of Serbia in the second half of the 20th century. The statistical method of analysis of official statistical data on human resources is used.

The results of the analysis showed that the total number of employees in health institutions for the observed period increased steadily, rising almost three times, especially with the health workers, while the number of non-medical staff decreased. The greatest increase was at the senior and middle medical staff. The decrease was found only with lower medical and non-medical staff. This was especially obvious in central Serbia.

Medical profession has become almost exclusively female profession, especially when it comes to pharmaceuticals.

The largest number of health care workers with a high school education was at the age of 35 to 54, and the lowest in younger and older age.

Key words: personnel, increase, gender, age.

¹ Др Радмила Поповић, Општа болница Лозница, Болничка бб, Лозница.

² Мр сц. др Маријола Обрадовић, Завод за здравствену заштиту радника „Железнице Србије“, Београд, Савска 23.

³ Др Бојан Митровић, Клиничко болнички центар „Земун“, Земун, Вукова 9.

⁴ Проф. др Бранивоје Тимотић, професор социјалне медицине у пензији.

УВОД

Послове у здравственој заштити обављају одговарајући стручни радници. Послове здравствене заштите обављају здравствени радници и здравствени сарадници одговарајуће стручне спреме, специјалности и уже специјалности. Главни стуб око кога се гради здравствена служба јесте лекар, али ефикасност рада здравствене службе и резултати рада здравствених установа зависе и од другог здравственог особља. Тим здравствених радника са различитом стручном спремом, вештинама и искуством је најефикаснији инструмент у здравственој заштити појединаца и становништва у целини.⁽¹⁾

Здравствени радници представљају најзначајнију компоненту у систему здравствене заштите. Стога је данас један од најзначајнијих проблема коришћење здравствених кадрова, како би здравствена заштита била што економичнија, равномернија, доступнија, приступачнија и ефикаснија. Кадровска политика и планирање здравствених кадрова има за задатак да обезбеди прави тип образовања одговарајућег броја и врсте здравствених кадрова.^(2, 3)

Здравствени кадрови представљају највећу ставку у трошковима здравствене заштите, па и са тог аспекта се мора елиминисати нерационално коришћење постојећих кадрова. Развој медицинске и других наука условљавао је и развој здравствених кадрова. Свесложенија опрема и технологија нових дијагностичко-терапијских процедура захтевале су све потпуније специјализације кадрова и здравствених институција, па се у здравственој делатности, поред здравствених радника појављују и стручњаци немедицинских струка – инжењери, хемичари, биолози, информатичари и други.

Данас у здравственој заштити главну улогу преузимају савремено опремљене, специјалистички и уско специјалистички екипирани болнице и друге специјализоване

стационарне здравствене установе у чијем раду преовлађује специјализована дијагностика и лечење. Таква модерна и скупа дијагностичко-терапијска техника високе технолошке вредности и концентрације високоспецијализованог кадра привлачи све већи број болесника, што води ка све већој здравственој потрошњи. Савремену медицинску науку и праксу карактеришу све интензивнији процеси специјализације и уже специјализације.⁽⁴⁾

ЦИЉ И МЕТОДЕ РАДА

Циљ овог рада је да се сагледа развој укупних кадрова у здравственим установама Србије у другој половини XX века, а посебно здравствених радника. У том циљу смо анализирали званичне здравствено-статистичке податке о запослености у здравственим установама Србије. Подаци су обрађени статистичком методологијом и приказани табеларно.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Укупан број запослених радника у здравственим установама Србије се стално повећавао, нарочито здравствених радника (Табела 1). Тако се укупан број запослених радника од 1966. (од када се региструју ови подаци) до 2000. године повећао преко два пута, а здравствених радника скоро три пута. За исто време број нездравствених радника се смањио 1,5 пута. Сви ови параметри су били израженији у централној Србији него у Војводини. Учешће нездравствених радника у укупном броју запослених се смањило 1,5 пута (од 41,55 на 27,65).

Табела 1. Укупан број запослених радника у здравственим установама Србије.

Територија	Врсте радника	Године					Индекс
		1966	1971	1981	1991	2000	
Централна Србија	Укупно	37620	43550	66740	84565	87870	2,34
	Здрав.	21909	28119	45522	60285	63710	2,91
	Нездр.	15711	16431	21218	24281	24160	1,54
	%Нездр.	41,76	35,43	31,79	28,71	27,49	-1,52
Војводина	Укупно	15298	17152	23183	26432	26250	1,72
	Здрав.	9022	11014	15657	18478	18858	2,09
	Нездр.	6276	6138	7526	7958	7401	1,18
	%Нездр.	41,02	35,79	32,46	30,10	28,18	-1,46
Србија	Укупно	52918	60702	89902	110998	114129	2,16
	Здрав.	30931	39133	61089	78762	82568	2,67
	Нездр.	21987	21569	28744	32239	31561	1,43
	%Нездр.	41,55	35,53	31,96	29,04	27,65	-1,50

Како се кретао број запослених здравствених радника по профилима, показују подаци из Табеле 2. Из ове табеле се може видети да је пораст појединих профила здравствених радника био доста неуједначен. Највећи пораст су показали здравствени радници са вишом стручном спремом, и то како у централној Србији

тако и у Војводини. После њих долазе остали здравствени радници и здравствени сарадници са високом спремом и здравствени радници са средњом стручном спремом, а онда стоматолози и лекари, док су дипломирани фармацеути имали минималан пораст.

Табела 2. Индекс раста (2000/1966) броја запослених здравствених радника по профилима.

Профил	Територија		
	Централна Србија	Војводина	Србија
Висока спрема – укупно	3,13	2,38	2,76
Лекари	3,24	2,43	2,84
Стоматолози	3,83	3,40	3,62
Фармацеути	1,23	1,04	1,14
Остали висока спрема	6,13	4,82	5,48
Виша спрема	7,44	5,19	6,32
Средња спрема	4,27	3,28	3,76
Ниска спрема	0,11	0,05	0,08

Здравствени радници са нижом стручном спремом су били у сталном опадању, посебно у Војводини. То се и очекивало с обзиром на то да су ниже медицинске школе одавно укинуте.

Погледајмо најзад структуру запослених лекара, стоматолога и фармацеута по полу и узрасту.

Подаци из Табеле 3 показују да лекарска, стоматолошка и фармацеутска професија све више постају женске професије. Тако је 1950. године на жене лекаре отпадало само 26,2%, а 2000. године – 60,3%. Жена фармацеута 1950. године је било само 39,3%, а 2000. чак 88,9%.

Табела 3. Структура (%) запослених лекара, стоматолога и фармацеута у Србији по полу.

Године	Лекари		Стоматолози		Фармацеути	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж
1950	73,8	26,2	...	...	60,7	39,3
1961	70,4	29,6	58,3	41,7	40,8	59,2
1971	65,5	34,5	55,7	44,3	27,7	72,4
1981	56,3	43,7	53,7	46,3	16,6	84,3
1991	47,3	52,7	46,4	53,6	9,7	90,3
2000	39,9	60,1	39,7	60,3	11,1	88,0

Структура запослених лекара, стоматолога и дипломираних стоматолога 1961. и 2000. године по узрасту дата је у Табели 4.

Табела 4. Структура (%) запослених лекара, стоматолога и дипломираних фармацеута по узрасту.

Територија	Године	Узраст		
		До 34	35–54	55+
ЛЕКАРИ				
Србија	1961	31,77	41,73	26,50
	2000	17,00	69,78	13,22
Централна Србија	1961	36,40	41,08	22,52
	2000	18,20	68,37	123,37
Војводина	1961	27,14	42,38	30,48
	2000	15,74	71,19	13,07
СТОМАТОЛОЗИ				
Србија	1961	53,9	29,8	17,0
	2000	14,9	65,7	18,4
Централна Србија	1961	59,9	24,5	15,6
	2000	13,2	68,6	18,2
Војводина	1961	47,9	33,8	18,3
	2000	16,6	63,8	20,6
ФАРМАЦЕУТИ				
Србија	1961	40,7	38,3	21,0
	2000	24,7	64,1	11,2
Централна Србија	1961	45,4	39,9	14,7
	2000	22,4	65,3	12,3
Војводина	1961	36,0	36,6	27,4
	2000	27,0	62,9	10,1

Подаци из Табеле 4 показују да је највећи број лекара био у узрасту 35–54, а најмањи у узрасту до 34 године. Кад су у питању стоматолози (доктори стоматологије), 1961. године највећи број је био у узрасту до 34, а онда 35–54 године, а 2000. године као и код лекара. Исто је и када је реч о дипломираним фармацеутима.

Што се тиче броја запослених од 1961. до 2000. године, запажа се изразити пораст старих 35–54 године, а смањење осталих узраста и то како кад су у питању лекари (доктори медицине), тако и стоматолози и фармацеути.

ЗАКЉУЧАК

Укупан број запослених радника у здравственим установама је стално растао, тако да је за посматрани период порастао близу три пута, нарочито здравствених радника, док је број нездравствених радника опадао и смањено се 1,5 пута. Ово је посебно било изражено у централној Србији.

Индекс раста је био различит за поједине профиле здравствених радника. Здравствени

радници са високом стручном спремом су у централној Србији повећани преко три пута, а у Војводини нешто мање. То је још израженије било код лекара и стоматолога, а код фармацеута није било промена. Код здравствених радника са вишом и средњом стручном спремом дошло је до изразитог повећања. Највеће повећање је било код здравствених радника са вишом стручном спремом – у централној Србији 7,44 пута, а у Војводини нешто мање. Смањење је забележено код здравствених радника са нижом стручном спремом, посебно у Војводини.

Лекарска, стоматолошка и фармацеутска професија су постале углавном женске професије, док је ранијих година то било обрнуто, нарочито фармацеутска професија.

Највећи број здравствених радника са високом стручном спремом био је стар 35–54 године, а најмањи 55 и више и млађи од 35 година. У ранијим посматраним годинама било је нешто више лекара млађих од 35 година, а стоматолога и фармацеута чак највише.

ЛИТЕРАТУРА

1. Тимотић Б.: Увод у медицину. Elit medica, Београд, 2004.
2. Тимотић Б. и сар.: Социјална медицина. Elit medica, Београд, 2004.

3. Обрадовић М. и сар.: Развој здравствених кадрова у Србији од 1945. до 2000. године, Медицински факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2002.
4. Тимотић Б.: Јањић М.: Примарна здравствена заштита. Монографија, Elit medica, Београд, 2004.

Контакт: Др Радмила Поповић, специјалиста трансфузиологије, Општа болница Лозница, Лозница, Владе Зечевића 12/10